

APSTRAKT ILI SAŽETAK KAO SASTAVNI DEO NAUČNOISTRAŽIVAČKOG RADA: ANALIZA PRIMENE HAJLENDOVOG MODELA U KONFERENCIJSKIM APSTRAKTIMA

Marina Katić¹, Jelisaveta Šafran², Jelena Zivlak³

^{1,2,3}Univerzitet u Novom Sadu, Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad, Srbija

¹mare@uns.ac.rs, ²savetas@uns.ac.rs, ³zivlakjelena@uns.ac.rs

Kratak sadržaj: Imajući u vidu značaj poznavanja strukture sažetka ili apstrakta za promovisanje naučno-istraživačkih radova, ovaj rad se bavi analizom primene Hajlendovog modela (od pet „poteza“ ili faza) u konferencijskim sažecima čiji autori u velikoj većini pripadaju srpskoj jezičkoj zajednici. Do sada su na ovu temu vršene kontrastivne analize iz ugla različitih jezičkih zajednica, pa se javila potreba da se istraživanje proširi u pravcu strukture sažetka u okviru iste jezičke zajednice. Cilj rada je da istraži da li su se autori sažetaka iz Zbornika radova skupa TREND 2024 pridržavali predloženog Hajlendovog modela od 5 poteza, odnosno utvrdi koji su integralni delovi sažetaka prisutni, a koji nedostaju. Metodologija je zasnovana na kvantitativnoj i kvalitativnoj analizi. Rezultati pokazuju da su najzastupljeniji potezi bili Uvod i Cilj rada, dok su se potezi Metod Produkt i Zaključak javljali sa manjom učestalošću. Konačno, ovo istraživanje ilustruje koliko se srpski autori konferencijskih sažetaka uklapaju u anglofoni akademski žanr pisanja naučnoistraživačkih radova i koliko su spremni da ravnopravno komuniciraju i dele rezultate sa međunarodnom akademskom zajednicom.

Ključne reči: konferencijski apstrakt/sažetak, potezi, Hajlendov model, srpska jezička zajednica

ABSTRACT OR SUMMARY AS AN INTEGRAL PART OF SCIENTIFIC RESEARCH WORK: ANALYSIS OF THE APPLICATION OF HYLAND'S MODEL IN CONFERENCE ABSTRACTS

Abstract: Considering the importance of understanding the structure of a summary or abstract for promoting scientific research papers, this paper analyzes the application of Hyland's model (consisting of five "moves" or phases) in conference abstracts whose authors largely belong to the Serbian language community. To date, contrastive analyses have been conducted on this topic from the perspective of different language communities, highlighting the need to expand the research in the direction of the summary structure within the same language community. The aim of this paper is to investigate whether the authors of abstracts from the Proceedings of the TREND 2024 conference adhered to the proposed Hyland's model of five moves, and to determine which integral parts of the abstracts are present and which are missing. The methodology is based on quantitative and qualitative analysis. The results show that the most represented Moves were the Introduction and Aim of the paper, while the Moves Method, Product, and Conclusion appeared less frequently. Finally, this research illustrates how Serbian authors of conference abstracts fit into the Anglophone academic genre of writing scientific research papers and how ready they are to communicate on equal terms and share results with the international academic community.

Key Words: conference abstract, moves, Hyland's model, Serbian language community

1. UVOD

Pisanje konferencijskog apstrakta ili sažetka spada u promotivni akademski žanr od čijeg kvaliteta zavisi da li će konferencijski rad biti odbijen ili prihvaćen od strane recenzenata i organizacionog odbora konferencije. Takođe, od konferencijskog sažetka se očekuje da bude dovoljno atraktivan da privuče potencijalne učesnike konferencije na prezentaciju rada [4], [5]. U pogledu konferencijskih sažetaka, Blagojević navodi da „upravo ovaj žanr daje vernu refleksiju akademskog stila koji se koristi u jednoj nacionalnoj kulturnoj zajednici“ [3]. Povrh toga, kvalitet sažetka ima ključnu ulogu u tome da li će autori konferencijskih radova biti prepoznatljivi, atraktivni i konkurentni na međunarodnoj sceni, što neposredno utiče na rangiranje naših fakulteta i univerziteta na evropskom i globalnom nivou. S obzirom na to, sprovedeno je istraživanje koje se bavi analizom retoričke strukture konferencijskih sažetaka unutar srpske jezičke zajednice.

Inače, sažeci u anglofonom akademskom prostoru često imaju dodatnu, marketinšku funkciju. Osim što informišu o sadržaju istraživanja, oni služe i za promociju tog istraživanja. Autori često naglašavaju novine, važnost i potencijalne primene svojih rezultata kako bi privukli pažnju čitalačke publike i istakli se u kompetitivnom akademskom okruženju [2]. U tom kontekstu, preporučuje se primena različitih retoričkih strategija koje omogućavaju autorima da „prodaju“ svoj „proizvod“ naglašavanjem značaja doprinosa svojoj disciplini ili struci [6], [7]. Na ovaj način, putem „samo-reklamiranja“, njihov rad može biti prepoznat i cenjen u određenom istraživačkom

polju. Za pisanje sažetaka kroz diskursne „poteze“ (faze istraživanja), koriste se 3 standardna modela: Batijin model [1], Santosov model [8] i Hajlendov model [6]. Autori su posebno istakli Hajlendov model od 5 „poteza“ (TREND 2020), smatrajući ga pogodnim i za prirodne i za društvene nauke [9]. Ovaj model omogućava da sažetak sadrži ključne informacije i bude jasan, precizan i informativan.

Zbog velikog uticaja svakog pojedinačnog „poteza“ na pozitivan stav čitalaca prema doprinosu istraživanja, fokus analize je usmeren na proveru prisutnosti svih ključnih elemenata konferencijskih sažetaka objavljenih u *Zborniku radova skupa TREND 2024* [10], čiji autori pripadaju srpskoj jezičkoj zajednici. Drugim rečima, cilj ovog rada je da istraži koliko su srpski istraživači upoznati sa anglosaksonskim naučnoistraživačkim okvirom pisanja sažetka i u kojoj meri ga poštuju.

2. KORPUS I METODOLOGIJA

Korpus istraživanja se sastoji od 85 konferencijskih sažetaka (izuzeti su sažetci čiji autori dolaze sa univerziteta van srpskog govornog područja), napisanih na srpskom (uz obavezan prevod na engleskom), ili samo engleskom, iz *Zbornika radova skupa TREND 2024* [10], podeljenih na sedam tema (od T1 do T6 + studentska sekcija) u oblasti visokog obrazovanja. Teme pokrivaju raznolike oblasti kao što su: Finansiranje visokoškolskih ustanova i naučnoistraživačkih organizacija (T1); Rangiranje naučnoistraživačkih organizacija (T2); Agilne metode i pristup obrazovanju (T3); Dualni model i strukovne studije u obrazovanju (T4); Inovacije, izazovi i trendovi u obrazovanju (T5); Trendovi u biznis obrazovanju (T6). Njima je pridružena Studentska sekcija (SS1) sa aktuelnim temama iz domena različitih studijskih programa.

Za analizu gore navedenih sažetaka korišćen je Hajlendov model [6] od 5 „poteza“ (faza), od kojih svaki ima svoju komunikativnu svrhu i strukturnu ulogu. Ovi „potezi“ uključuju: Uvod (P1), Cilj (P2), Metod (P3), Produkt (P4) i Zaključak (P5). Autori su precizno definisali granice pojedinih „poteza“ (faza) u sažecima, kako bi omogućili detaljnu proveru prisutnosti svakog od njih. Cilj analize bio je utvrđivanje koji su „potezi“ uključeni, a koji nedostaju, u skladu s predloženom konvencijom o pisanju sažetka koji se sastoji od pet integralnih delova.

3. DISKUSIJA

Za potrebe analize sažetaka, sačinjena je Tabela 1 koja prikazuje učestalost „poteza“ po temama. Uprkos specifičnostima svake teme, primetan je značajan stepen sličnosti među njima u pogledu zastupljenosti svih elemenata (poteza) Hajlendovog modela (2000).

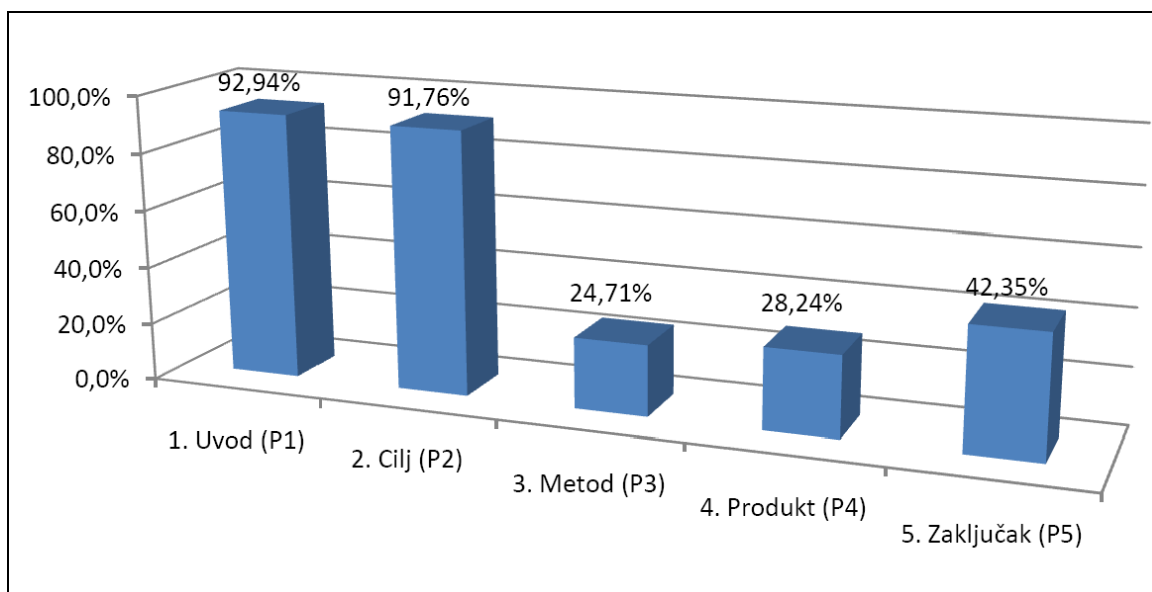
Tabela 1. Učestalost „poteza“ po temama od T 1 do T6 uključujući Studentsku sekciju

“Potez” (faza istraživačkog rada)	T1 Ukupno 3 rada	T2 Ukupno 8 radova	T3 Ukupno 7 radova	T4 Ukupno 4 rada	T5 Ukupno 49 radova	T6 Ukupno 8 radova	Studentska sekcija Ukupno 6 radova
1.Uvod (P1)	3	8	6	4	45	8	5
2.Cilj (P2)	3	8	7	4	43	8	5
3.Metod (P3)	0	2	2	0	14	3	0
4.Produkt (P4)	0	1	3	0	18	1	1
5.Zaključak(P5)	1	3	5	0	20	6	1

Kao što je prikazano u tabeli, uočeno je nekoliko zajedničkih karakteristika u sažecima/apstraktima svih sedam tema. Zanimljivo je da su Potezi P1 (Uvod) i P2 (Cilj) u velikoj meri prisutni u svim temama, dok se Potezi P3, P4 i P5 javljaju sa manjom učestalošću, odnosno nedostaju u mnogim slučajevima.

3.1 Analiza poteza

Autori su sprovedi detaljnu analizu u cilju utvrđivanja da li konferencijski apstrakti srpskih istraživača uključuju neophodnu formu (od pet ključnih elemenata) koja omogućava sistematsku organizaciju sažetaka naučnih radova. Rezultati ove analize, koji ilustruju ukupnu procentualnu zastupljenost „poteza“ u analiziranim apstraktima, prikazani su stubičastim dijagramom na slici 1.

Slika 1. Ukupna procentualna zastupljenost Poteza (P1,P2,P3,P4,P5) u analiziranim apstraktima

U skladu s tim, u daljem tekstu je predstavljen sažet pregled svih „poteza“ prisutnih u korpusu, uključujući analizu njihovog procentualnog učešća, na osnovu konferencijskih sažetaka iz Zbornika radova skupa TREND 2024.

Potez 1 (Uvod) predstavlja polazni element retoričke strukture gotovo svakog konferencijskog sažetka i često se koristi u kombinaciji sa Potezom 2 (Cilj). Njegova osnovna komunikativna funkcija je da privuče pažnju i istakne značaj teme. Drugim rečima, ovaj segment je bitan za postizanje promotivnog cilja, jer se fokusira na generalizaciju teme i navođenje motiva istraživanja, naglašavajući koji društveni ili naučni doprinos istraživanje može doneti. Analiza je pokazala da je Potez 1 prisutan kod 80 sažetaka od ukupno 85, što čini 92,94 % svih pregledanih sažetaka (slika1). Ovo sugerše da srpski istraživači preferiraju Potez 1, prepoznajući ga kao najvažniji segment.

Osnovna funkcija Poteza 2 (Cilja) jeste da definiše svrhu rada i ukaže na namere autora. Fokus je na glavnom argumentu i stoga predstavlja centralni element u retoričkoj strukturi konferencijskih sažetaka. Konkretno, ako je reč o istraživačkim radovima, od autora se očekuje da direktno navedu istraživački problem koji treba rešiti istraživanjem. Ukoliko se radi o preglednim radovima, ovaj potez je takođe neizostavan, jer je neophodno navesti razlog zbog koga je rad napisan. Analiza je pokazala da Potez 2 nedostaje samo u temi T5 kod 6 sažetaka, što praktično znači da je prisutan kod 91,76% pregledanih sažetaka (prisutan u 79 od ukupno 85) (slika1), uz napomenu da je Potez 2 drugi po zastupljenosti kod srpskih autora konferencijskih sažetaka. Kod većine pregledanih sažetaka u okviru srodnih tema, ovaj potez je pratio uvodni Potez 1, ali je u nekim slučajevima započinjao sažetak (umesto Poteza 1), kao u temama T3 (jedan slučaj) i T5 (4 slučaj), kako bi opisao ključne karakteristike istraživanja, ukazujući na činjenicu da je suštinska komponenta konferencijskih sažetaka.

Potez 3 (Metodologija) se realizuje kroz opis metodologije rada, to jest pružanje informacija o primenjenoj metodi, postupcima istraživanja ili analitičkim alatima. Zanimljivo je da ovaj Potez nije korišćen u 75,29% pregledanih sažetaka (slika1), što ukazuje da se može smatrati fakultativnim. Drugim rečima, srpski autori konferencijskih sažetaka su verovatno pretpostavili da su čitaoci već stekli znanje o metodologiji koja je primenjena, izbegavajući da detaljno objasne postupak.

Osnovna funkcija Poteza 4 (Produkta) dizajnirana je da sumira rezultate, međutim, ovaj potez je izostavljen u 71,76 % pregledanih sažetaka, uprkos tome što se smatra ključnim. To ukazuje na opadajući trend u tumačenju rezultata. Na osnovu ove analize, manje od jedne trećine analiziranog korpusa uključivalo je Potez 4 (slika 1), što sugerše da je ovaj potez bio tretiran kao fakultativan. Deluje kao da srpski autori konferencijskih radova nisu skloni deljenju ključnih informacija i saznanja, kako sa domaćom, tako i sa međunarodnom naučnom zajednicom.

U Potezu 5 (Zaključku), autori donose konačan sud o značaju svog rada. Uobičajeno je da se govori o relevantnosti dobijenih rezultata i implikacijama koje imaju, ili bi mogle imati za područje istraživanja. Takođe, potreban je osvrt na to do koje mere su rezultati specifični, odnosno opšti. Istraživanje je pokazalo da je samo 35 sažetaka od ukupno 85 imalo zaključak u svom sastavu, što iznosi 42,35% pregledanih sažetaka (slika1). Pretpostavlja se da razlog zbog kojeg doprinosi istraživanja nisu eksplicitno navedeni u P5 (Zaključku) većine sažetaka leži u kulturnoj tradiciji srpskog naroda, koji nije sklon preteranom isticanju i hvaljenju svojih postignuća.

Na osnovu analize sažetaka srpskih autora iz sedam tematskih oblasti Zbornika radova skupa TREND 2024, može se zaključiti da su jedini zajednički potezi u svim temama bili **Potezi Uvod i Cilj** (P1-P2), dok su najčešće izostavljeni bili **Potezi Metoda i Produkta** (P3-P4). Potez **Zaključka** (P5) bio je zastupljen u manjoj meri.

S obzirom na to da Hajlendov model sažetka, sa svojih pet poteza, obuhvata ključne informacije koje bi trebalo da budu dostupne potencijalnim čitaocima, važno je pridržavati se retoričkih standarda koji čine osnovu relevantnog

naučnog i stručnog rada. To znači da nije preporučljivo objavljivati sažetke koji izostavljaju bitne elemente, kao što su **Produkt** i **Metod**, posebno kada je reč o naučnoistraživačkim radovima. S druge strane, u slučaju preglednih radova, ciklus poteza P1-P2 može biti dovoljno informativan.

4. ZAKLJUČAK

Sa sve većim trendom internacionalizacije naučnog diskursa, kvalitet sažetka/apstrakta postaje ključni faktor za prihvatanje naučno-istraživačkog rada na konferenciji ili glavni kriterijum za publikovanje u nekom prestižnom naučnom časopisu. Zbog toga je važno da studenti, istraživači i profesori budu svesni značaja anglofone retoričke konvencije kako bi što bolje promovisali svoje sažetke i pozitivno uticali na mišljenje naučne javnosti o vrednosti svog doprinosa. Drugim rečima, da bi rezultati naučnog istraživanja bili adekvatno predstavljeni i cenjeni, neophodno je obratiti pažnju na sadržaj sažetka/apstrakta. Autori preporučuju da konferencijski naučnoistraživački radovi, pored standardnih Poteza 1 i 2 (Uvod i Cilj), uključe i Poteze 3, 4 i 5 - Metodologiju, Rezultate i Zaključak. Ovo je posebno važno jer navedeni potezi doprinose jasnoći, relevantnosti i potpunosti istraživačkog rada. S druge strane, pregledni radovi koji se fokusiraju na naglašavanje značaja teme (P1) i glavnog argumenta (P2) trebalo bi da obuhvate i Potez 5 - kako bi se sažeto predstavili ključni zaključci i teorijske implikacije.

ZAHVALNICA

Autorke se zahvaljuju na podršci u okviru projekta Departmana za opšte discipline u tehnici, Fakulteta tehničkih nauka pod naslovom: Socio-tehnološki aspekti unapređenja nastavnog procesa na engleskom jeziku u opštim disciplinama (Socio-technological Aspects of Improving the Teaching Process in the English Language in Fundamental Disciplines).

5. LITERATURA

- [1] V. K. Bhatia, *Analyzing genre: language use in professional settings*. London: Longman Publishing, 1993.
- [2] C. Berkenkotter and T.N. Huckin, *Genre Knowledge in Disciplinary Communication: Cognition/ Culture/ Power*. Hillsdale, N.J.: L. Erlbaum Associates, 1995.
- [3] S. Blagojević, *Konferencijski sažeci autora sa anglofonog i srpskog govornog područja – kontrastivna analiza*, u Zborniku u čast Druginji Pervaz, Engleski jezik i anglofone književnosti u teoriji i praksi, Filozofski fakultet u Novom Sadu, 2014. Dostupno: https://www.academia.edu/26027505/Shame_and_the_Maiden . [Pristupljeno: December 23, 2024].
- [4] J. Cutting, J. *Vague language in conference abstracts*. Journal of English for Academic Purposes, 11, 283–293, 2012. Available: <https://doi.org/10.1016/j.jeap.2012.05.004> . [Accessed: December 16, 2024].
- [5] G.B. Halleck and U.M. Connor, *Rhetorical moves in TESOL conference proposals*. Journal of English for Academic Purposes, 5, 70-86, 2006.
- [6] K. Hyland, *Disciplinary Discourses: Social Interactions in Academic Writing*. Longman, 2000.
- [7] A.I. Moreno, J.M. Swales, Strengthening move analysis methodology towards bridging the function-form gap. English for Specific Purposes, 50, 40-63, 2018. Available: <https://doi.org/10.1016/j.esp.2017.11.006> [Accessed: December 18, 2024].
- [8] M.B.D. Santos, *The textual organization of research paper abstracts in applied linguistics*. Text, Vol. 16, 1996.
- [9] M. Katić, J. Šafran, J. Zivlak, *Jezik za posebne namene: kako napisati sažetak (apstrakt) naučno-istraživačkog rada*, Zbornik radova XXVI skupa TRENDovi RAZVOJA „Inovacije u modernom obrazovanju“, Kopaonik, Srbija, 16-19 feb. 2020. Dostupno https://www.researchgate.net/publication/339618148_JEZIK_ZA_POSEBNE_NAMENE_KAKO_NAPISATI_SAZETAK_APSTRAKT_NAUCNO-ISTRAZIVACKOG_RADA [Pristupljeno 16. decembra 2024].
- [10] Zbornik radova XXX skupa TRENDovi RAZVOJA „Nastavnici i saradnici kao centar promena u visokom obrazovanju“, Vrnjačka Banja, Srbija, feb. 2024. Dostupno http://www.trend.uns.ac.rs/stskup/trend_2024/TREND2024-ZBORNIKRADOVA.pdf [Pristupljeno 20. decembra 2024].